

ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ

İSLAMİ İLİMLER ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Islamic Sciences Researches

مجلة بحوث العلوم الإسلامية

Cilt
Volume
المجلد

2

Sayı
Issue
العدد

4

Bahar
Spring
الغريف

2018

**KANIN ABDESTİ BOZDUĞU İLE İLGİLİ İCTİHADLAR
BAĞLAMINDA TIBBÎ YÖNTEMLERLE KANIN İŞLEMEN
GEÇMESİNİN FIKHÎ HÜKMÜ**

İsmet KALKAN*

Öz

Namaz ibadetinin sıhhati, taharet şartına bağlıdır. Bu husus Kitap ve Sünnet ile sabittir. Fıkıhta taharet; hakiki ve hükmi olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Hükmi taharet: Gusül ve vuzu' (abdest), hükmi necaset ise: cünüplük ve abdestsizlik (hades) hâlidir. Hanefî ve Hanbelî mezheplerine göre vücuttan çıkan kan da hades'in sebeplerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kanın abdesti bozup-bozmadığı ile ilgili rivayetler üzerinde hadis bilginlerinin yaptıkları senet ve metin tenkidi, fikhî mezhepler arasında temelde iki farklı görüşün ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu çalışmada, kanın abdesti bozduğu icthadında bulunan mezheplerin görüşleri, ilgili delillerin tahlili, Hemodiyaliz yöntemi ve Aferez yöntemi ile vücuttan çıkarılarak işlemde geçirilip yeniden bedene iade edilen kanın, abdesti bozup bozmadığı ile ilgili güncel tıbbî meseleler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Taharet, Necâset, Hades, Sebileyne, Vuzu', Kan, Aferez, Hemodiyaliz

---

* Dr. ikalkan46@hotmail.com

**THE PROVISIONS OF FIQH ON MEDICALLY PROCESSING THE
BLOOD WITHIN THE CONTEXT OF THE IJTIHADS REGARDING
THE BLOOD'S INVALIDATING THE WUĐŪ (ABLUTION)**

Abstract

The validity of the salah/namaz depends on the condition of cleanliness/taharet. This fact is affirmed by both Quran and Sunnah. In fiqh, taharet is evaluated under two topics; real (hakiki) and juridicial (hükmî). Hükmî taharet is ghusl and wuđū; and hükmî contamination (necaset) is the status of being junub and impurity (hades). According to Hanafî and Hanbali sects, the blood coming out of the body has been considered as one of the reasons for the situation of hades. The reviews of the scholars of hadith on documents and texts regarding the debates on whether the blood causes the invalidation of the wuđū or not, reveal two different basic views among the sects of the fiqh. In this study, the views of the sects, who suggest that the blood invalidates the wuđū, the analysis of the related evidences, and the contemporary medical issues regarding whether the blood, which is returned to the body by being processed after being extracted from the body through haemodialysis and apheresis methods, invalidates the wuđū or not, are addressed.

Keywords: Taharet (lustration), Necâset (contamination), Hades (impurity), Sebileyin (Urogenital organs), Vuzu' (ablution/wuđū), Blood, apheresis, Haemodialysis

Giriş

Lügatte temizlik anlamına gelen taharet, terim olarak, hades ve necaset gibi namaza mani pisliklerin su yahut toprak ile izale edilmesi demektir.¹ Namaz ibadetinin bir gereği ve şartı olan taharet,² hakikî ve hükmî olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Bedenin, elbisenin ve namaz mahallinin necasetten temizlenmesine hakikî, hadesten temizlenmesine ise hükmî taharet denmektedir.³

Fukahânın kanın necis olduğunda ittifak⁴ halinde olmalarına rağmen fikhî mezheplerin bir kısmı, mahreci sebileyne olsun ya da olmasın kanın vücuttan çıkması ile,⁵ diğer bir kısmı da kanın mahrecinin sebileyne⁶ olması şartı ile abdesti bozduğuna dair iki farklı görüş ileri sürmüşlerdir.

Vücuttan kan çıkması ve müstehâza'nın durumu, fikhî mezheplerin kuruluşu zamanında mezheplerin kendi sistematiği içinde çözümlenmiş bir konu olmakla birlikte konunun temelini oluşturan hadislerden birbirini nakzeden iki farklı sonucun nasıl çıkarılabildiği hususu hala tartışılmaya devam etmektedir. Ayrıca, modern tıpta böbrek hastalarına uygulanan diyaliz yöntemi ile trombosit hücre temini için aferez yöntemi ile kanın vücuttan çıkarılarak işleminden geçirilip tekrar vücuda iade edilmesinin abdesti bozup bozmadığı gibi bir kısım güncel tıbbî konular da vuzuha kavuşturulmayı beklemektedir.

¹ Sa'dî Ebû Habîb, "Kâmûsü'l-Fikhî Lüğaten ve's-tulâhan", Dârü'l-Fikr, II. Baskı, Şam 1993, I, 233.

² Bkz. Kâsânî, Alâaddîn Ebî Bekr b. Mes'ûd, *Bedâ'i'u's-Sanâ'i' fî Tertîbi's-Şerâ'i'*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, II. Baskı, thk. Ali Muhammed Muavvad-Adil Ahmed Abdülmecîd, Beyrut 2003, I, 33; Mâide, 5/6; Müddessir, 74/4; Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, *Sünen*, I. Baskı, thk. Şuayb el-Arnâvûd ve Muhammed Kâmil Karabeleli, Dârü'r-Risâletü'l-Âlemiyye, yy. 2009, Tahâret 48; İbn-i Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, *Sünen*, I. Baskı, thk. Şuayb el-Arnâvûd v.dğr, Dârü'd-Dirâseti'l-Âlemiyye, yy. 2009, Tahâret, 41; Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevrâ b. Musa b. ed-Dahhâk, el-Câmi'u's-Sahîh, thk. Ahmed Muhammed Şâkir v. dğr. II. Baskı, Matbatü Mustafa el-Bâbi'l-Halebî, Mısır 1975, Tahâret, 20.

³ Bkz. Vizâretü'l-Evkâf ve's-Şüûni'l-İslâmiyye, *Mevsûatü'l-Fikhiyye el-Kuveytiyye*, Dârü's-Safve, I. Baskı, Mısır, XXVII, 59-60.

⁴ Bkz. Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahya b. Şeref, *Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*, Mektebetü'l-İrşâd, Cidde, t.y. II, s. 557.

⁵ Bkz. Kâsânî, *Bedâ'i'*, I, s. 224.

⁶ Bkz. Nevevî, *Mecmû'* II, 6.

Bu makalede, kanın abdesti bozup bozmadığı görüşünü ileri süren fukahanın delil ve usullerinden sarfı nazar edilerek, kanın abdesti bozduğu görüşünde olan fukahanın ileri sürdükleri deliller ile bu hususta fukaha arasında cereyan eden tartışmalara kısaca temas edilecek, ayrııcı kanın abdesti bozduğunu ileri süren fıkhî mezheplerin görüşleri ışığında; tıbbî yöntemlerle kanın işlemden geçirilmesinin dini hükmü tespiti çalışılacaktır.

Kanın Abdesti Bozduğu Görüşünde Olan Mezhepler

A- Hanefi Mezhebi

Hanefi mezhebine göre kan, vücudun neresinden çıkarsa çıksın, mahrecini taşmakla abdest bozulur. Zira vücuttan kan ve irinin çıkıp tâhir olan yere taşması ile hades, yani abdestsizlik hali meydana gelmektedir,⁷ diğer bir ifade ile vücuttan çıkan ve mahrecini taşarak yayılan her necis şey abdesti bozar.⁸

Bu hususta hanefi mezhebi vücuttan çıkan şeyin miktarını değil, necaset vasfı ile mahrecini taşmasını itibara almaktadır. Zira vücuttan necasetin çıkması tahareti bozan müessir bir durumdur. Ayrıca sadece necasetin tabiî menfezlerden çıkması halinde abdestin bozulduğunu kabul, aksini ret ve abdesti bozan necasetin mahrecini; sebileyn, ağız ve burun gibi dört uzuv ile sınırlandırmak kabul edilebilir bir şey değildir.⁹

B- Hanbelî Mezhebi

Hanbeli mezhebine göre, mahreci ne olursa olsun vücuttan çıkan kan, akıcı (fahiş) olmak şartıyla abdesti bozar, irin ve sarı su da böyledir.¹⁰ Vücuttan çıkan ve abdesti bozan necasetin miktarı ile ilgili olarak İmam Ahmed'in oğlu Abdullah, babası ile aralarında geçen şu konuşmayı nakletmektedir. "Ben babamdan, az olsun çok olsun sebileyn'den çıkan şeyin abdesti gerektirdiğini, sebileyn dışında vücuttan çıkan şeyin

⁷ Bkz. Leknevî, Abdülhıyy, "Şerhu'l-Hidâye", I. Baskı, İdâretü'l-Kur'an ve'l-Ulûmi'l-İslâmiyye, Karaçi 1417, I, 107.

⁸ Bkz. Mevsilî, Abdullah b. Muhammed b. Mevdûd, *İhtiyâr li Ta'lili'l-Muhtar*, tdk. Şeyh Mahmud Ebû Dakikâ, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ts, I, 9.

⁹ Bkz. Merđinânî, Ebu'l-Hasen Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr b. Abdilcelil el-Ferđânî, *Hidaye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedi*, thk. Talal Yusuf, Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut ts, I, 17.

¹⁰ Bkz. İbn-i Kudâme Ebû'l-Ferec Şemsüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ahmed el-Makdisî, *Şerhu'l-Kebîr a'la Metni'l-Mukni*, Dârü'l-Kütübi'l-A'rabî, ts, I, 177-179 (Şamile); İbn-i Müflih, Ebû İshâk Burhânüddîn İbrâhîm b. Muhammed b. Abdillâh er-Râmîni ed-Dımaşkı, *Mübdî' fi Şerhi'l-Mukni*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmî, Beyrut 1997, I, 132-133 (Şamile).

ise fâhiş ise abdesti gerektirdiği, değil ise gerektirmediğini okudum. Babama: ‘Sana göre fâhiş nedir diye sordum.’ o da bana: ‘Kişinin kendi galib-i zannına göre bundan daha fazlası fâhiş olur diye hükmettiği şeydir.’ dedi.”¹¹ Bu ifadelerden Hanbelî mezhebine göre vücuttan çıkan kanın, fahiş olması halinde abdesti bozduğu anlaşılmaktadır. Bu da kanamalı kişinin vücudundan çıkan kanın çok olduğu galibi zannına bağlıdır.

İbn-i Kudâme el-Makdisî (ö. 682/1283), az olduğunda kan ve kusmuğun abdesti bozmadığını zikrederek, sahabeden buna muhalefet eden kimsenin de bulunmadığını söyler.¹²

Ayrıca sahabeden; Aşare-i mübeşşere, Abdullah ibn-i Mes’ud (ö. 652), Abdullah b. Ömer (ö. 692), Zeyd b. Sâbit (ö. 665), Ebû Musa el-Eş’arî (ö. 662), Ebü’d-Derdâ (ö. 652), Sevbân (ö. 674), tabiînden; Alkame b. Kays (ö. 682), Urve b. Zübeyr (ö. 713), Saîd b. Müseyyeb (ö. 713), İbrahim en-Nehaî (ö. 714), Hasan el-Basrî (ö. 728), Hammad b. Ebi Süleyman (ö. 738), Evzaî (ö. 774), Süfyan es-Sevrî (ö. 778), İshak b. Râhuye (ö. 853) ve daha başkaları da kanın abdesti bozduğu görüşündedirler.¹³

Kanın Abdesti Bozduğu Görüşünün Dayandığı Deliller:

Kanın abdesti bozduğu görüşünde olan fukahanın bu konuda ileri sürdüğü delillerin çoğu, cerh ve ta’dil âlimlerince senet ve râvi yönünden tenkit edilmiş zayıf hadis kategorisinde değerlendirilmekle birlikte konu ile ilgili rivayetlerden bazılarının zayıflık derecesinin yesîrû’d-da’f (zayıflık sebebi hafif) seviyesinde olduğu da bilinmektedir. Hadis usul ilmine göre, yesîrû’d-da’f seviyesinde olan bu rivayetler, yapılan itibar neticesinde mütâbaat ve işhâd yöntemiyle hasen liğayrihi seviyesine de yükselebilmektedir.¹⁴

¹¹ Bkz. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, *Mesâilü Ahmed b. Hanbel Rivâyetü İbnihi Abdillâh*, thk. Züheyr eş-Şâviş, I. Baskı, Mektebü’l İslâmî, Beyrut 1981, I, 21.

¹² Bkz. İbn-i Kudâme, *Şerhü’l-Kebîr*, I, 300-301.

¹³ Bedreddîn el-Aynî, Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed b. Musa b. Ahmed b. Huseyn, *Binâye Şerhü’l-Hidâye*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut 2000, I, 259-260.

¹⁴ İbn-i Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdurrihman eş-Şehrezûrî, *Ulûmu’l-Hadîs*, thk. Nûreddîn İtr, Dârü’l-Fikr, Dımaşk, ts. s. 31.

Genel olarak kanın abdesti bozduğuna delil olarak ileri sürülen rivayetlerde söz konusu edilen kanamalar; istihâza¹⁵ kanaması, burun kanaması (ru'âf) ve hacamat¹⁶ olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır. Biz burada, bu üç kısım kanamayla ilgili söz konusu rivayetleri ayrı ayrı değerlendirdikten sonra bu rivayetlerde geçen ve hem namaz abdesti ve hem de yıkamak anlamına gelen vuzu' kelimesi ile ilgili tartışmaları; dil, örf ve mantikî açılarından tahlil edeceğiz.

1- İstihâza:

Hastalık kanamasının, hakkındaki sahih rivayetler¹⁷ sebebiyle abdesti bozduğu hususu kat'î olmakla birlikte kanın mahreci mi yoksa vasfı sebebiyle mi abdesti bozduğu hususu mezhepler arasında ihtilaflıdır. Hanefîlere göre, gördüğü kanamanın hiç kesilmediğinden şikâyet eden Fâtıma binti Ebî Hubeys'in (r.a) : “(Bu durumda) Namazı bırakayım mı?” sorusu üzerine Hz. Peygamber (as): “Hayır! O, damardan gelen bir kandır, hayız kanı değildir.” diyerek istihâza kanını tanımlamakta ve kanın mahrecine değil vasfına vurgu yapmaktadır. Buna göre; istihâza ve hayız kanının mahreci aynı olmakla birlikte istihâza kanı, hayız kanından farklı olarak rahim duvarındaki bir damardan gelmektedir. Bu rivayetle ilgili dikkat edilmesi gereken en önemli husus; istihâza kanının bu vasfı sebebiyle Hz. Peygamberin (s.a.v) kadın sahabîye abdest almasını emretmiş olmasıdır. Bu durumda iken abdestin gerekliliği, istihâza kanının sebileyn yoluyla dışarı çıkması sebebiyle değil, kanın herhangi bir damardan dışarıya çıkıyor olması sebebiyledir.¹⁸

¹⁵ İstihâza: Kadınlardan bir hastalık sebebiyle zuhur eden ve rahimden başka bir yerden gelip, cinsel organ yoluyla dışarı akan bir kandır. Kendisinden böyle bir kan gelen kadına “Müstehâza” denilir. Bkz. Erdoğan, Mehmet, Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, II. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005, s. 264.

¹⁶ Hacâmat: Vücudun herhangi bir yerini hafifçe çizip üzerine boynuz, bardak veya şişe oturtarak kan almak. Bkz. Güncel Türkçe Sözlük, (www.tdk.gov.tr).

¹⁷ عن عائشة قالت: "جاءت فاطمة بنت حبيش إلى النبي (صلى الله عليه وسلم) فقالت: يا رسول الله إني امرأة استحاض فلا أطهر أفأدع الصلاة؟ فقال: لا إنما ذلك عرق فليس بالحیضة، فإذا أقبلت الحيضة فدعي الصلاة وإذا أدبرت فاغسلي عنك الدم وصل." Buhari, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, *Sahihu'l-Buhârî*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 2001, Hayz, 8; Müslim b. Haccac, Ebû'l-Hasan el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî, *Câmiu's-Sahîh*, thk, Muhammed Fuâd Abdalbâkî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, ts, Hayz, 62; Tirmizî, Tahâret, 93; Müslim b. Haccac, Ebû'l-Hasan el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî, *Câmiu's-Sahîh*, thk, Muhammed Fuâd Abdalbâkî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, ts, Tahâret, 104.

¹⁸ Bkz. Kâsânî, *Bedâ'i'*, I, 103; Aliyyü'l-Kârî, Nuruddîn Ebu'l-Hasen, *Fethu Babi'l-İnaye*, Dâru'l-Erkam Beyrut, ts, I, 62.

2- Burun Kanaması (Ru'âf)

Burun kanaması sebebiyle abdestin gerektiği hususunda pek çok rivayet bulunmaktadır. Ancak ne var ki hadis otoritelerince bu rivayetlerin birçoğu hakkında zayıf hükmü verilmektedir.¹⁹ Bununla birlikte işhâd ve mütâbaat cihetiyle birbirlerini takviye eden şu iki rivayetin delil olarak ileri sürülmekte olduğu söylenebilir. Bunların ilki; İbn-i Cüreyc'ten mürsel olarak rivayet edilen: “Her kim namazda iken kusar yahut ağızdan kusmuk dışında bir şey çıkar ya da (elbisesinde) mezi bulursa namazdan ayrılın, abdest alsın sonra dönsün ve konuşmadığı sürece namazını tamamlasın.”²⁰ hadisi, ikincisi; İsmail b. Ayyaş'ın İbn-i Cüreyc'ten, onun da İbn-i Müleyke'den, onun da Hz. Aişe (r.a) validemizden onun da Hz Peygamberden (as) merfu olarak rivayet edilen: “Her kime kusmuk, burun kanaması, ağza mideden gelen (kusmuk dışındaki) şeyler ya da mezi isâbet ederse, namazdan ayrılın, abdest alsın, sonra da namazını tamamlasın. O bu esnada konuşmaz (konuşmasın).”²¹ hadisidir.

Hadislerin Değerlendirilmesi

Dârekutnî (ö. 385/995), İbn-i Cüreyc rivayeti hakkında şöyle demektedir: “Ebû Bekr en-Nîsâbûrî bize, Muhammed b. Yahya'dan İbn-i Cüreyc'ten rivayet edilenler içerisinde en sahih olanı budur dediğini işittim.”²² Ancak İsmail b. Ayyaş rivayeti hakkında hadis otoriteleri zayıf hükmü vermektedirler.²³ Ancak rivayetin zayıf sayılması, İsmail b. Ayyaş'ın güvenilir bir ravi olmamasından değil, kendisinin Şam'lı olup, bu rivayeti Hicazlı İbn-i Cüreyc'ten rivayet etmiş olmasından

¹⁹ Bkz. Darekutnî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer b. Ahmed b. Mehdî b. Mes'ûd b. en-Nu'man b. Dinar el-Bağdâdî, *Sünen*, I. Baskı, thk. Şuayb el-Arnâvûd, Müessesü'r-Risâle, Beyrût 2004, I, 157 (Had. no: 30).

²⁰ "من قاء أو رعف في صلاته فليصرف وليتوضأ واليدين على صلاته ما لم يتكلم"

Dârekutnî, *Sünen*, I, 276 (Had. no: 572).

²¹ "مَنْ أَصَابَهُ فِيءٌ أَوْ رُعَافٌ أَوْ قَلَسٌ أَوْ مَدْيٌ فَلْيُصْرَفْ فَلْيَتَوَضَّأْ ثُمَّ لِيَبْنِ عَلَى صَلَاتِهِ وَهُوَ فِي ذَلِكَ لَا يَتَكَلَّمُ"

Abdurrazzak, Ebû Bekr b. Hümâm es-San'anî, *Musanef*, I. Baskı, thk. Merkezü'l-Buhûsi ve Tekniyetü'l-Ma'lûmât, Dârü't-Ta'sîl, Beyrut 2005, II, 123; İbn-i Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdillâh b. Muhammed el-Abbâsî, el-Kûfî, *Musanef*, I. Baskı, thk. Muhammed Avvâme, Dâru Kurtuba, Beyrut, ts. I, 306-307; İbn-i Mâce, *Sünen*, İkâmetü's-Salât, 138; Dârekutnî, *Sünen*, I, 283.

²² Bkz. Dârekutnî, *Sünen*, I, 152, 156, 283.

²³ Bennâ Ahmed Abdurrahman es-Sââtî, *Fethü'r-Rabbânî li Tertîbi Müsnedi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî ve ma'ahu Kitâbu Bülûgi'l-Emânî min Esrâri'l-Fethi'r-Rabbânî*, I. Baskı, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts, II, 92.

kaynaklanmaktadır. Çünkü hadis otoritelerince İsmail b. Ayyaş, Hicazlı'lardan bir hadis rivayet ettiğinde; mevkuf olanları merfu, maktu' olanları muttasıl, mürselleri de senetli olarak rivayet etmektedir. Oysa İsmail b. Ayyaş'ın böyle yapmasının nedeni; Şam bölgesi hadis âlimlerinin hadisleri alma ya da terk etme hususunda kullandıkları ıstılahlar ile hicaz bölgesinin kullandıkları ıstılahların farklılıklarından başka bir şey değildir.²⁴

Hafız Zeylaî (ö. 762/1360), Yahya b. Main'e göre İsmail b. Ayyaş'ın sika bir râvi olduğunu ve İsmail b. Ayyaş'ın Hz. Aişe 'den yaptığı bu rivayete burun kanaması anlamına gelen "ru'âf" kelimesini ilave ettiğini söyledikten sonra Hanefî imamlarına göre sika ravilerin ziyadelerinin makbul, irsallerinin hüccet olduğundan bahseder.²⁵

3- Hacamat:

Hacamat sebebiyle kanın abdesti bozmadığına dair hiçbir merfu hadis yoktur. Dârekutnî'nin süneninde geçen, Hz. Peygamberin (as) hacamat yaptırdığı ve abdest almadan namaz kıldığı ile ilgili mevkûf rivayet, sahabîden Hz. Enes b. Malik'e aittir. İbn-i Hacer el-Askalânî (ö. 852/1449), bu rivayetin râvilerinden Salih b. Mukâtil'in zayıf olduğunu söyler.²⁶ Aynı zamanda İbn-i Hacer, İbn-i Ömer'in de hacamat yaptırdığını sonra da sadece hacamatın izini yıkadığını, İbn-i Abbas'ın da: "Hacamat izini yıka bu sana yeter." dediğini, mevkuf haberler yoluyla bize haber vermektedir.²⁷

Vuzu' Kelimesinin Manası İle İlgili İhtilaf

Vuzu' kelimesi Arapça وضوء masdarından güzel anlamına gelen bir kelimedir. İbnü'l Esîr: "Bu kelime namaz abdesti anlamında olmakla birlikte bazı azaların yıkanması içinde kullanılabilir." der. Bir hadiste: "Ateşin değiştirdiği şey (i yemek) sebebiyle abdest alınız."²⁸ buyrulmaktadır.²⁹ Ayrıca bazı rivayetlerde, deve

²⁴ Bkz. Zeylaî, Cemâleddin Ebî Muhammed Abdillâh b. Yusuf, *Nasbu'r-Râye li-Ehâdisi'l-Hidâye*, thk. Muhammed Avvâme, Müessesetü'r-Reyyân, ts, I, 38.

²⁵ Bkz. Zeylai, *Nasbu'r-Raye*, I, 37.

²⁶ Bkz. İbn-i Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed, *Temyîz fî Tahrîci Ehâdisi Şerhi'l-Vecîz el-Meşhûr bi Telhîsi'l-Habîr*, I. Baskı, thk. Dr. Muhammed es-Sânî b. Ömer b. Mûsâ, Dâru Edvâi's-Selef, yy. 2007. I, 302.

²⁷ Bkz İbn-i Hacer, *Telhîsi'l-Habîr* I, 303. (Şamile).

²⁸ İbn-i Mâce, *Sünen*, I, 306; Nesâî, Ebü Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali el-Horasânî, *Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Hasan Abdulmun'im Şelebî, I. Baskı, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2001, I, 146. (Şamile).

²⁹ Bkz İbn-i Manzûr Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisânü'l-Arap*, III. Baskı, Dâru Sâdir, Beyrut 1414, I, 195 (Şâmile).

eti³⁰ yemekten dolayı eli ve ağız yıkamak anlamında vuzu' kelimesi kullanılmıştır. Nitekim İbn-i Abbas yemekten sonra ellerini yıkamış sonra da ellerinin ıslaklığı ile yüzünü meşetmiş ve: “*Bu, Abdesti bozulmayanın vuzu'udur.*” demiştir.³¹ Kanın abdesti bozmadığı görüşünü ileri sürenlere göre hacamat ve burun kanaması (ru'âf) ile ilgili rivayetlerde de söz konusu edilen vuzu', bu anlamdadır ve bu kelime ile kastedilen namaz abdesti değil, necis olduğunda icma bulunan kanın yıkanması demektir.³²

İmam-ı Şafii (ö. 204/820), yukarıda zikri geçen İbn-i Cüreyc rivayetindeki vuzu' kelimesinin kanı yıkamaya hamletmek gerektiği içtihadında bulunmaktadır.³³ Hâlbuki hadisi abdest almaya değil de kanı yıkamaya hamletmek hiç mi hiç doğru değildir. Çünkü hadisin sonunda “*Namazını kaldığı yerden ikmal etsin*” denilmektedir. Eğer kanı yıkamak kastıyla namazdan çıkılacaksa, namaz batıl olacağından namaza kalınan yerden devam edilemeyecek bilakis yeniden başlanacaktır. Diğer yandan söz konusu rivayette, “*Her kim ki kendisinde .....yahut mezi bulacak olursa...*” denilmektedir, kan ve kusuk için hadisi, mezkur necaseti temizlemek yerine yıkamaya hamledenler, kendisinde mezi bulan kişi içinde herhalde abdestin bozulduğuna değil de yalnızca mezi'yi yıkamaya hamledecek değillerdir. Çünkü mezi'nin abdesti bozduğu hususunda icma vardır.³⁴

Kanın Abdesti Bozduğu Görüşünde Olanlara Göre Tıbbî Yollarla Kanın İşlemden Geçmesinin Fıkhî Hükmü

Kan, ya böbrek yetmezliği diye bilinen, böbreklerin işlevlerini tam olarak yerine getiremediği zamanlarda, hastanın bizzat kendi kanında fazladan biriken tuz, su ve üre gibi maddelerin hemodiyaliz³⁵ yöntemiyle temizlenmesi, kan ve kan

³⁰ Bkz Müslim b. Haccac, Ebû'l-Hasan el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî, *Câmiu's-Sahih*, thk, Muhammed Fuâd Abdulbâkî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, ts. I, 275. (Şamile).

³¹ Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b. Huseyn b. Ali b. Musa el-Husrevî el-Horasânî, *Sünenü'l-Kübrâ*, III. Baskı, thk. Muhammed Abdulkadir Atâ, Dâru'l Kütübi'l-İlmî, Beyrût 2003, I, 222. (Şamile).

³² Beyhaki, *Sünenü'l-Kübrâ*, I, 141.

³³ Bkz Nevevî, Ebû Zekeriyya Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref, *Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb Ma'a't-Tekmileti's-Sübkî ve'l-Muti'i*, Dâru'l-Fikr, ts. II, 54. (Şamile); Zeylai, *Nasbu'r-Râye*, I, 38.

³⁴ Zeylai, *Nasbu'r-Râye*, I, 38.

³⁵ Hemodiyaliz: Vücuttan bir selofan boru ile alınan arteriyel kanın büyük hacimde fizyolojik sıvı içinden geçirildikten sonra bir ven aracılığıyla tekrar vücuda verilmesi şeklinde uygulanır. Bu selofan borular küçük moleküllü ilaçların borudan dışarı çıkmasına elverişli olarak yapılmıştır ve bu geçiş

pulcuklarının (Trombosit)³⁶ da gönüllü kan ve trombosit bağışçılarında aferez³⁷ yöntemiyle temin edilerek ihtiyacı olan diğer hastalara nakledilmesi sırasında tıbbî işlemden geçmektedir. Bu esnada kan, cihaz yardımıyla hasta veya bağışçıdan alınarak gerekli işlemlerden geçirildikten sonra yeniden hasta veya bağışçıya geri verilmektedir.

Kanın abdesti bozduğu görüşüne göre; bu işlem sırasında kan, vücuttan çıkarıldığı için abdest bozulmaktadır. Karın boşluğu içine yerleştirilen bir kateter aracılığı ile kanın içinde biriken zararlı maddelerin biriktirilip dışarıya atılması yöntemi olan Periton Diyaliz³⁸ işleminde de durum aynıdır.

Sonuç

Kanın abdesti bozup bozmadığı ile ilgili rivayetlere topluca bakıldığında ortaya çıkan sonuç şudur:

A -Kanın abdesti bozduğu hükmüne delil olarak ileri sürülen rivayetler zayıfta olsa kavli hadislerdir ve içinde merfu' olanları vardır. Bu zayıf rivayetler, birbirini takviye etmekte ve kanın abdesti bozduğuna da sarahaten delalet etmektedirler.

B -Kanın abdesti bozmadığı hükmüne delil olarak ileri sürülen rivayetler içinde merfu' rivayet yoktur. Bu rivayetlerin tamamı ya mevkuf veya maktu' eserlerdir. Ayrıca bu eserlerin hiç birisi kanın abdesti bozmadığına sarahaten delalet etmemektedir.

---

genellikle pasif difüzyonla olur. Böbrek yetmezliği durumlarında ve böbrekler aracılığıyla vücuttan atılan bazı ilaçlarla oluşan zehirlenme durumlarında kanın temizlenmesi için uygulanır. Bkz.: Didem Arslantaş v. dđr., *Tıbbi Terminoloji*, I. Baskı, Anadolu Üniversitesi Tesisleri, Eskişehir 2012, s. 124.

³⁶ Kan pulcukları (Trombosit): Kırmızı kemik iliğinde, büyük hücrelerin parçalanmasıyla oluşur. Yaralanma ve kesiklerde kanın pıhtılaşmasını sağlar. Bkz.: Didem Arslantaş v. dđr., *Tıbbi Terminoloji*, s. 32.

³⁷ Trombosit aferez işlemi: Kan bağışçı ile aferez cihazı arasında, hasta için gereken kan bileşeni(trombosit) elde edilene kadar devam eden bir kan alıp-verme işlemidir. Cihaz bağışçının kanını küçük miktarlarda alarak gerekli olan trombosit ayırır ve kanın trombosit dışında kalan kısmı bağışçıya geri verir. <http://www.kanver.org/sayfa/kan-hizmetleri/afarez/51>. (erişim: 01.09.2018)

³⁸ Periton diyalizi: Periton boşluğundan steril fizyolojik sıvı geçirilmesiyle yapılan diyaliz işlemidir. Bkz.: Didem Arslantaş v. dđr., *Tıbbi Terminoloji*, s. 124.

C -Rivayetlerdeki deve eti yedikten sonra emredilen vuzu' kelimesi; eli yüzü ve ağız yıkamak, hacamat yaptırdıktan sonra zikri geçen vuzu' kelimesi ise; vücuda bulaşan kanı temizlemek manalarına gelmekle birlikte bunların dışında kalan rivayetlerde geçen vuzu' kelimesiyle namaz abdestinin kastedildiği anlaşılmaktadır.

D -Hemodiyaliz ve Aferez yöntemiyle kanın işlemde geçirilmek üzere vücuttan dışarı çıkarılması; Periton Diyaliz yöntemiyle de karın boşluğuna yerleştirilen bir kateter aracılığı ile kanın temizlenip, artık maddelerin vücudun dışına çıkarılması sebebiyle abdest bozulmaktadır.

Kaynakça

Abdurrazzak, Ebû Bekr b. Hümâm es-San'anî, *Musannef*, I. Baskı, thk. Merkezü'l-Buhûsi ve Tekniyetü'l- Ma'lûmât, Dârü't-Ta'sîl, Beyrut 2005.

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, *Mesâilü Ahmed b. Hanbel Rivâyetü İbnihî Abdillâh*, thk. Züheyr eş-Şâvîş, I. Baskı, Mektebü'l İslâmî, Beyrut 1981.

Aliyyü'l-Kârî, Nuruddîn Ebu'l-Hasen, *Fethu Babi'l-İnaye*, Dârü'l-Erkam Beyrut, ts.

Bedreddîn el-Aynî, Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed b. Musa b. Ahmed b. Huseyn, *Binâye Şerhü'l-Hidâye*, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut 2000.

Bennâ Ahmed Abdurrahman es-Sââtî, *Fethu'r-Rabbânî li Tertîbi Müsnedi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî ve ma'ahu Kitâbu Bülûgi'l-Emânî min Esrâri'l-Fethi'r-Rabbânî*, I. Baskı, Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.

Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b. Huseyn b. Ali b. Musa el-Husrevcirdî el-Horasânî, *Sünenü'l-Kübrâ*, III. Baskı, thk. Muhammed Abdulkadir Atâ, Dârü'l Kütübî'l-İlmî, Beyrût 2003.

Buhari, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, *Sahîhu'l-Buhârî*, Dârü İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 2001.

Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî , *Sünen*, I. Baskı, thk. Şuayb el-Arnâvûd ve Muhammed Kâmil Karabeleli, Dârü'r-Risâletü'l-Âlemiyye, y.y. 2009.

Erdoğan, Mehmet, Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, II. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005.

Darekutnî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer b. Ahmed b. Mehdî b. Mes'ûd, *Sünen*, I. Baskı, thk. Şuayb el-Arnâvûd, Müessesü'r-Risâle, Beyrût 2004.

Didem Arslantaş v. dđr., *Tıbbi Terminoloji*, I. Baskı, Anadolu Üniversitesi Tesisleri, Eskişehir 2012.

İbn-i Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdillâh b. Muhammed el-Abbâsî, el-Kûfî, *Musannef*, I. Baskı, thk. Muhammed Avvâme, Dâru Kurtuba, Beyrut, ts.

İbn-i Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed, *Temyîz fî Tahrîci Ehâdîsi Şerhi'l-Vecîz el-Meşhûr bi Telhîsi'l-Habîr*, I. Baskı, thk. Dr. Muhammed es-Sânî b. Ömer b. Mûsâ, Dâru Edvâi's-Selef, y.y. ts.

_____, *Telhîsu'l-Habîr*, I. Baskı, tlk. Ebû Âsım Hasan b. Abbas b. Kutub, Müessesetü Kurtuba, y.y. 1995

İbn-i Kudâme Ebü'l-Ferec Şemsüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ahmed el-Makdisî, *Şerhü'l-Kebîr a'la Metni'l-Mukni'*, Dâru'l-Kütübi'l-A'rabî, ts.

İbn-i Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, *Sünen*, I. Baskı, thk, Şuayb el-Arnâvûd v.dđr, Dâru'd-Dirâseti'l-Âlemiyye, y.y. 2009.

İbn-i Müflih, Ebû İshâk Burhânüddîn İbrâhîm b. Muhammed b. Abdillâh er-Râmînî ed-Dımaşkî, *Mübdi' fî Şerhi'l-Mukni'*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmî, Beyrut 1997.

İbn-i Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdurrihman eş-Şehrezûrî, *Ulûmu'l-Hadis*, thk. Nûreddîn İtr, Dâru'l-Fikr, Dımaşk, ts.

Kâsânî, Alâaddîn Ebî Bekr b. Mes'ûd, *Bedâ'i'u's-Sanâ'i' fî Tertîbi's-Şerâ'i'*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, II. Baskı, thk. Ali Muhammed Muavvad-Adil Ahmed Abdülmecîd, Beyrut 2003.

Leknevî, Abdülhayy, "*Şerhu'l-Hidâye*", I. Baskı, İdâretü'l-Kur'an ve'l-Ulûmi'l-İslâmiyye, Karaçi 1417.

Müslim b. Haccac, Ebû'l-Hasan el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî, *Câmiu's-Sahîh*, thk, Muhammed Fuâd Abdalbâkî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, ts.

Merğînânî, Ebu'l-Hasen Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Ferğânî, *Hidaye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî*, thk. Talal Yusuf, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut ts.

Mevsilî, Abdullah b. Muhammed b. Mevdûd, *İhtiyâr li Ta'lili'l-Muhtar*, tlk. Şeyh Mahmud Ebû Dakîkâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ts.

Müslim b. Haccac, Ebû'l-Hasan el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî, *Câmiu's-Sahîh*, thk, Muhammed Fuâd Abdalbâkî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, ts.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali el-Horasânî, *Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Hasan Abdulmun'im Şelebî, I. Baskı, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2001.

Nevevî, Ebû Zekeriyya Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref, *Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb Ma'a't-Tekmileti's-Sübkî ve'l-Muti'i*, Dâru'l-Fikr, ts.

_____, *Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*, Mektebetü'l-İrşâd, Cidde, ts.

Sa'dî Ebû Habîb, “*Kâmûsü'l-Fikhî Lüğaten ve's-tulâhan*”, Dâru'l-Fikr, II. Baskı, Şam 1993.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevra b. Musa b. ed-Dahhâk, *el-Câmi'u's-Sahîh*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir v. dğr. II. Baskı, Matbatü Mustafa el-Bâbi'l-Halebî, Mısır 1975..

Vizâretü'l-Evkâf ve's-Şüûni'l-İslâmiyye, *Mevsûatü'l-Fikhiyye el-Kuveytiyye*, Dâru's-Safve, I. Baskı, Mısır, ts.

Zeylaî, Cemâleddin Ebî Muhammed Abdillâh b. Yusuf, *Nasbu'r-Râye li-Ehâdîsi'l-Hidâye*, thk. Muhammed Avvâme, Müessesetü'r-Reyyân, ts.

www.kanver.org/sayfa/kan-hizmetleri/afarez/51. (erişim: 01.09.2018).